

УДК: 631.81 (477.1)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

**ПИЛИПЕНКО К.А., к.е.н., ст. викладач,
Полтавська державна аграрна академія**

Виділено аграрний сегмент теорії бухгалтерського обліку, уточнено предмет та об'єкти галузевої підсистеми обліку в сільському господарстві. Розглянуто роль бухгалтера в управлінському процесі підприємства та відповідальність за головні його функції.

It is selected squirearchy segment of theory of record-keeping, an object and objects of a particular branch subsystem of account is specified in agriculture. The role of accountant in the administrative process of enterprise and responsibility is considered for his main functions.

Постановка проблеми. Серед учених пострадянського простору прийнято вважати, що теорія бухгалтерського обліку «єдина і неподільна» для всіх галузей економіки. Це нібито підтверджується і системою МСФЗ. Як аргумент наводиться підхід К.Я. Анджана: «Бухгалтерський облік як наука ділиться на теорію і галузевий облік. У теорії бухгалтерського обліку розглядаються питання про предмет, метод, організацію і техніку бухгалтерського обліку, вивчаються загальні його принципи, властиві обліку в усіх галузях і господарських одиницях. Галузевий облік відображає специфіку обліку у відповідних галузях, наприклад облік у бюджетних організаціях, на промислових підприємствах, в сільському господарстві, торгівлі, постачанні, будівництві і так далі». Проте, на наш погляд, сучасну теорію бухгалтерського обліку неможливо уявити без аграрного сегменту. Останнє особливо очевидно в країнах з розвиненим сільським господарством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вітчизняних і зарубіжних фахівців у аграрній галузі бухгалтерського обліку проводяться вже досить давно і знайшли своє втілення у наукових працях Анджан К.Я., Бугинеця Ф.Ф., Давидюка Т.В., Канурна З.Ф., Малюги Н.М., Чижевської Л.В., Макаренка П.М., Похіленка В.І., Романової Е.П., Саблука П.Т. та інших.

Цілі статті. Метою статті є аналіз світових тенденцій щодо

запровадження галузевих стандартів обліку і розгляд теоретичних аспектів формування підсистеми бухгалтерського обліку в аграрній галузі на підставі її спеціалізації за предметом й об'єктами.

Виклад основного матеріалу. Міркування щодо збільшення кількості (рівнів) стандартів можуть здатися і невдалими, проте опонентам варто вивчати історію й взяти до уваги тенденції в глобальному світі. Компанії та країни конкурують у межах глобальних галузей. Інвестори, аналітики, інші користувачі вимагають від бухгалтерського обліку повнішої інформації. Отже, чіткі й узгоджені галузеві стандарти необхідні, а розробка їх цілком реальна при широкій науково-професійній підтримці.

На даному етапі розвитку сучасність вимагає від бухгалтерського обліку іншого змісту його теорії та системи. До системи бухгалтерського обліку слід відносити не тільки методи й методики їх застосування за певними формами і технологіями, але і методологічне регулювання та інституціональне забезпечення розвитку і споживання його інформації. Залучені нами до класичного змісту цього питання регуляторний та інституціональний рівні визначають мотивацію розвитку теорії бухгалтерського обліку й бухгалтерських облікових систем та поділ за національними ознаками і галузевими підсистемами.

Вважають, що основою теорії бухгалтерського обліку є його предмет і об'єкти. Безліч різноманітних визначень цих категорій часто «засмічують» науку про бухгалтерський облік непотрібною схоластикією. На наш погляд, дуже просто підійшов до цієї проблеми Я.В. Соколов: «Предмет бухгалтерського обліку не «даний», а «заданий» йому інтересами осіб, що беруть участь в господарських процесах». Ґрунтуючись на економічній теорії інституціоналізму, яка є визначальною для світового і державного розвитку, уточнимо предмет бухгалтерського обліку. На наш погляд, ним є реальні, визначені соціально-правовими відносинами, господарські процеси і явища, які в обліку відображаються і контролюються відповідно до запитів інститутів.

Для нас очевидна різноманітність інститутів і їхнього впливу на розвиток, а отже - на теорію бухгалтерського обліку. Зрозуміло, що інститути запитують різноманітну облікову інформацію, тому важлива «оптимізація та стандартизація» звітності. Інакше бухгалтерська інформаційна система була б «безрозмірною». Серед інститутів, що визначають розвиток бухгалтерського обліку слід назвати міжнародні та державні інститути його регулювання: інститут власників підприємств і, звичайно, інститути галузевого управління.

Бухгалтерський облік є ключовою функцією управління. Ніхто не ставить під сумнів наявність практики і теорії галузевого управління. Але чомусь ставлять під сумнів можливість і, тим більше, необхідність впливу галузевого інституту управління на свою ключову функцію.

Таблиця 1

Специфіка предмета та об'єктів обліку в підсистемі аграрного бухгалтерського обліку

Предмет	Об'єкти
1	2
Процеси, пов'язані з біологічними перетвореннями і примноженням фізичного капіталу іа біологічних активів («жива» економіка)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ земельного капіталу ➤ еколого-природоохоронного капіталу ➤ біологічних активів ➤ енергетичних активів (у т.ч. сільськогосподарської продукції) ➤ Виробництво сільськогосподарської (біологічні перетворення) та харчової продукції
Специфічні господарські процеси	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Відносини власності, у т.ч.: майнові земельні ➤ Спеціальні режими оподаткування: <ul style="list-style-type: none"> - ФСП - ПДВ - Земельний податок тощо ➤ Державна (бюджетна) підтримка за програмами ➤ Формування та використання галузевих нематеріальних активів (порід тварин, сортів рослин тощо)
Процеси зміни активів, формування фінансових результатів діяльності	Формування та розподіл результатів сільськогосподарської та іншої діяльності
Специфічні організаційні процеси	<ul style="list-style-type: none"> ➤ приватизації майна та землі; ➤ організації різноманітних форм господарювання (від сімейних ферм до холдингів) ➤ формування соціальної інфраструктури ➤ формування людського капіталу ➤ формування природоохоронної та екологічної інфраструктури

Більше того, у світі розвиток економіки, конкуренція відбуваються за галузевим принципом. Останнє вимагає додаткової, специфічної галузевої інформації від бухгалтерського обліку. З теоретичної точки зору йдеться про перегляд і уточнення об'єктів бухгалтерського обліку. Головна відповідальність бухгалтера на цьому етапі включає: точний і своєчасний вимір проміжних показників роботи щодо розв'язання поставлених завдань; надання керівникам даних і рекомендацій, необхідних для вироблення управлінських рішень; оптимізацію використання робочого часу керівників та допомога при проміжному контролі виконання справ. Таким чином, можемо визначити і об'єкти бухгалтерського обліку - це складені його предмети, які знаходять окреме відображення в системі бухгалтерського обліку і становлять інформаційну цінність для користувачів (інститутів). Аграрний сектор відрізняється від інших галузей економіки специфічними: відносинами власності; оподаткуванням; державною підтримкою; формуванням і використанням нематеріальних активів; визначенням фінансових результатів господарської діяльності; приватизацією майна та землі; формуванням людського капіталу; соціальної інфраструктури села тощо. Усі ці процеси є окремими об'єктами обліку (табл. 1).

Вищеозначені об'єкти обліку, безперечно, визначають специфічність, особливості побудови бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України. Разом з тим визначальними для теорії і практики як українського, так і світового аграрного бухгалтерського обліку є предмет та об'єкти бухгалтерського обліку, що пов'язані з процесами біологічних перетворень рослин і тварин та з процесами використання і примноження фізичного капіталу.

В аграрному секторі економіки, як в жодній іншій галузі, багато властивих тільки їй об'єктів бухгалтерського обліку. Серед таких об'єктів насамперед виділяємо: землі сільськогосподарського призначення; біологічні активи; виробництво сільськогосподарської продукції, як процес біологічних змін під впливом природно-технологічних особливостей; інші об'єкти, що відносяться до категорії фізичної економії (наприклад, запаси, які мають не тільки продовольчу, а й енергетичну цінність). Такі об'єкти бухгалтерського обліку в теорії визначаються біологічною метафорою або концепцією «живої» економіки. Відмінність аграрної («живої») економіки від інших галузей спостерігається через специфічні об'єкти обліку у співвідношенні статей бухгалтерського балансу форми 1 «Баланс».

Бухгалтер несе відповідальність перед керівництвом за реальність бухгалтерських звітів у підрозділах і надає допомогу керівникам центрів відповідальності в плануванні та підведенні підсумків роботи. Тому він повинен поєднувати свою незалежність і об'єктивність із щирим бажанням допомогти менеджерам в управлінні підприємством". Отже, головний бухгалтер відіграє подвійну роль у підприємстві. По-перше, він подає вищому апарату управління повні фінансові звіти по підрозділах, по-друге, надає допомогу менеджерам при плануванні та контролі за господарською діяльністю підприємства.

Висновки. Враховуючи значимість аграрної економіки для забезпечення сталого розвитку людства, наука про бухгалтерський облік має взаємодіяти з іншими економічними та природознавчими науками для побудови дієвої теорії і практики бухгалтерського обліку в сільському господарстві. Найближчими завданнями аграрної теорії бухгалтерського обліку мають також стати питання взяття землі на баланс й оцінки землі, біологічних активів і сільгосппродукції.

Література:

1. Анджан К.Я. Основы бухгалтерского учета / К.Я. Анджан. – М.: «Статистика», 1997. – С. 12.
2. Бухгалтерський управлінський облік: [3-тє вид.] / Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Канурна З.Ф., Малюга Н.М., Чижевські Л.В. – Житомир: ПП «Рута», 2005. – С. 65.
3. Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер; пер. с англ., под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2004. – С. 14.
4. Кіресцев Г.Г. Бухгалтерський облік та науковці, що генерують ідеї його розвитку / Г.Г. Кіресцев // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2008. - № 20. – С. 5.